

שביל החלב למהדרין

אהרון רובין

פורסם בביטאון משפחה - עולם יהודי, 13.12.2012

הכשרות המוקפדת של בד"צ העדה החרדית על מלאכת החליבה, לא מתחילה ונגמרת בשעת החליבה, אלא מצריכה השקעה רבה כדי למנוע צריכת חלב שיש בו חשש חילול שבת - ואיך העיצוב החדש של מכסי גביעי לבן קשור למערכת הכשרות?

היה זה במהלך ישיבת עבודה חשובה שהתקיימה מאחורי דלתיים סגורות, בין נציגי הבד"ץ לנציגי מפעל מסוים בחו"ל לייצור רכיב חשוב בתעשיית הגבינות של מהדרין תנובה. בין המשתתפים נכח גם היועץ המשפטי של המפעל, לפתע, הכריז היועץ המשפטי על השעיית הישיבה (!) מה קרה? ובכן, אצל מנהל המחקר והפיתוח שהשתתף בישיבה, עלה חשד בשל סוג השאלות וההערות שהשחיל הרב הצעיר שבין נציגי הבד"ץ, כי הוא אינו אלא מרגל תעשייתי, זאת משום שגילה בקיאות ברזי התעשייה הביו-כימית לפני ולפנים.

היועץ המשפטי דרש בתוקף לקבל פרטים על עיסוקו, תאריז האקדמיים וכדומה, זאת כדי לוודא שלא נגרם נזק מהותי לחברה. צמרת המפעל סערה. הם ניסו להשיג בדחיפות את הסוכן שלהם בארץ שעמד בקשר רציף עם הבד"ץ, ומשעלתה בידם - הרגיע אותם שהוא מכיר אישית את כל אנשי הבד"ץ, כולל את "החשוד המרכזי", וכי לא מדובר בריגול תעשייתי. רק אז השתכנע מנהל המו"פ כי לפניו אכן נמצא אחד מרבני ועד הכשרות שבסך הכול מנסה לעזור. הישיבה התחדשה, לא לפני שהרב חתם על חובת שמירה על סודיות מוחלטת.

שבת היא מלחלוב

לא סוד הוא כי בתעשיית החלב, התופסת מקום של כבוד במכלול ענף הכשרות בתעשייה, מחזיקה "תנובה" במקום מרכזי, וכי בד"ץ העדה

החרדית דומיננטית מאוד בתנובה. בעגה של מנהלי התפעול של תנובה מכונה התוצרת הזו: "חלב דתי" ויש בו שלושה פרמטרים חשובים: א. חלב שנקלט ממשקים שומרי שבת בלבד. ב. השגחה אנושית ברפת. ג. וידוא ומעקב קפדני כי החלב לא מגיע מפרות מנותחות שיש בהן חשש טרפה.

אין-ספור שאלות הלכתיות הקשורות לייצור החלב, במיוחד בעידן המודרני והמתועש, מתעוררות גם בארץ ישראל, אף על פי שיש בה רוב מוחלט של יהודים: האם חלב מרפת של שומר מצוות שפועליו מחללי שבת או נוכרים צריך שמירה? מה דינו של חלב ישראל שמובל על ידי גוי? ככל שטכנולוגיית המזון משתכללת, כך שאלות הכשרות של חומרי הגלם הולכות ומסתבכות. השאלות נוגעות למשל ל"מחמצות" שבהן משתמשים לייצור לבן, שמנת וגבינות, המיוצרות בחו"ל מאבקת חלב עכו"ם ומתרביות חיידקים, או בנוגע לתוספות חומרי טעם ותערובות חומרים לצורך ייצור מעדנים וכדומה. כמוכן, קיימות בעיות בשימוש האנזימיים לייצור גבינות - ה'לאב' מקיבות בעלי חיים, בעיות באבקות ג'לטין המופק מעצמות יבשות ועוד. כל אלו מצריכות התייחסות מיוחדת והכרעות הלכתיות לא פשוטות. כידוע, מלאכת החליבה נעשית בכל ימות השבוע, כולל בשבת, כדי שלא לגרום צער לבהמה, רק שלחליבה בשבת ישנן הלכות רבות - איך ובאיזה אופן מותר לחלוב. לצערנו, לא כך הם פני הדברים במרבית משקי החלב במדינה, ומתקיימת בהם חליבה רגילה רח"ל. עובדה כאובה זו אילצה את הבד"ץ העדה החרדית, מאז העניק את הכשרות ועד היום, לאשר לתנובה מקורות חלב רק ממושבים דתיים שבהם נשמרת ההלכה, כאשר החליבה נעשית בהתאם להנחיות הבד"ץ. כמוכן, חשוב מאוד לדעת את מקור החלב - חלב ישראל, ואם בחלב אין בעיות בשל היותו חלב מפרות שעברו ניתוח ועלויות להתגלות כטרפה בגינו. גם הניתוחים עצמם חייבים להתבצע בפיקוח ובתיאום עם משגיח הבד"ץ. היעדר תיאום כזה עלול להביא להסרת ההשגחה מכל המשק.

בניגוד לשאר המחלבות שמקבלות את התוצרת ממשקים באזורן, הרי שהנחה זו של שימוש, אך ורק בחלב שמקורו במשקים שומרי שבת, מחייבת את מחלקת המהדרין, שבהשגחת הבד"ץ העדה החרדית בתנובה, להשתמש בחלב ממשקים מצפון הארץ ועד לדרומה.

שמנת החליפה שמה ל-שמנית

מרכז קניות של העדה החרדית בבני ברק

הקטנים. אף לאלו שאינם קשורים ישירות לכשרות החלב, אך נוגעים לתהליך הייצור ולשיווקו, כמו: נושא פתיחת האריזות בשבת, הפרדת הגביעים, הורדת המכסה, פתיחת שקיות חלב וכו', שאלות שכל צרכן מתמודד איתן.

כך לדוגמה, יריעות הניילון שמהן מיוצרים המכסים לגביעים הן מחומר מיוחד שאינו נקרע כאשר פותחים אותו, אלא המכסה מתקלף, כיחידה אחת מהגביע בעת הפתיחה. הסיבה לכך היא מניעת חילול שבת קודש, שכן מכסה רגיל עלול להיקרע ולגרום למחיקת האותיות המודפסות על גבי העטיפה. לאחרונה גם שונה העיצוב, כך שניתן לחתוך את המכסה עם סכין חד סמוך למקום ההדבקה, ללא חיתוך אותיות – זאת כדי לאפשר גם למחמירים שלא לפתוח מכסים מודבקים, להשתמש במוצרים הללו. כך נזהר הבד"ץ בכל ענייני ההלכה לא רק בכשרות משעת החליבה ועד סופה, אלא גם בפרטים האחרונים של האריזה. **סימן ההיכר למוצרי תנובה בהשגחת הבד"ץ העדה החרדית, הוא פס הזהב המעטר את אריזות המוצרים.**

תשעים שנות השגחה

החלב היה בין המוצרים הראשונים שהעדה החרדית השגיחה עליהם כגוף כשרות. קיימים מסמכים, כבר משנת תרפ"ג, המעידים על מעורבות העדה החרדית בבדיקת כשרותם של מוצרים אלה. היה זה כאשר בחודש כסלו, לפני תשעים שנה, הגיע ממצרים משלוח של חמאה. מכיוון שרבו הספקות בדבר מקורה של החמאה, הזמין בד"צ העדה החרדית את טובי המומחים בנושא, כדי לחקור כיצד נעשית החמאה בעולם. ואכן, התברר שניתן לזייפה בצורה שרק מומחה יוכל להבדיל בינה לבין חמאה אמיתית. לאחר חקירות נוספות התברר שאכן חמאת מצרים אסורה. הבד"צ יצא מיד בכרוז בנושא ואף הורה שיש לשאול חכם באשר לדין הכלים.

לא תמיד הצליחו עסקי העדה החרדית להשיג חלב כשר ללא אבקת חלב מחו"ל, ולא פעם היו תקופות שבהן התנזר הציבור כולו מחלב. בשלב מסוים הצליחו לארגן חמש מאות ליטר חלב כשר מדי יום (!) והיה זה, כמובן, קומץ שלא השביע את הארי. ציבור החרדים לדבר ד' הלך וגדל, ואתו גם גברה הדרישה לחלב בהשגחת הבד"צ. למעשה, רק חלב טרי סופק אז. על ייצור גבינה, לבן ושומנת לא חלמו בכלל, שכן מלבד בעיות הכשרות שבהן נתקלו כדי לייצר את המוצרים הללו, גם לא היה די חלב לכך. החל משנת תשכ"ב התחילו לייצר גם תוצרת חלב, ומאז ממשיכים לספק את צורכי הציבור החרדי, שמאז ב"ה גדל מאוד, בתוצרת טרייה וכשרה למהדרין. ■

משעת החליבה ועד האריזה

אחד המשגיחים הבולטים בתנובה מאיר את עינינו בסיפור על אודות הפיקוח ההדוק על נושא המשקים המאושרים: "פעם גלינו שאחד המשקים הניב לפתע כמות כפולה מהרגיל. דבר זה יכול לקרות כשביום אחד מובילים רק חלק מהחלב, ואז נשארים עודפים ליום שלמחרת. אבל במקרה הזה ידענו על פי תעודת המשלוח של אתמול, שהמוביל לקח יום קודם לכן את כל כמות החלב – אז איך לפתע התברכה כמות החלב בכפליים? התברר, שאכן מקורו של החלב היה במשק אחר שלא אושר על ידי הבד"ץ, שהועבר למשק שמאושר על ידינו, כדי לשווקו כחלב בהכשר הבד"ץ..." לאחר שהחלב מאושר כחלב מהדרין שבהשגחת הבד"ץ, הוא מוזרם למכלי ענק ומכאן מתחילים בעצם שלבי הייצור.

כל חומרי הגלם חייבים להיות מאושרים על ידי המשגיח, שבדוק ומפקח, שהם אכן בהכשר הבד"ץ. לצורך כך נשלחים משגיחים מיוחדים מטעם הבד"ץ, בארץ ובעולם, כדי לפקח על ייצור החומרים השונים המוספים

החלב היה בין המוצרים הראשונים שהעדה החרדית השגיחה עליהם כגוף כשרות. קיימים מסמכים, כבר משנת תרפ"ג, המעידים על מעורבות העדה החרדית בבדיקת כשרותם של מוצרים אלה

למוצרי החלב. רק לאחר אישור המשגיח במחלבה ניתן לאחסנם במחסנים ומשם לשימוש בתהליך הייצור השוטף. מעורבות "ועד הכשרות של העדה החרדית" בענף החלב, יורדת עד לפרטים

מסגרת מזהבת כסימן בולט לכשרות מוקפדת